

Museumstuk Nader Belicht: Chinees kommetje (17e - 18e eeuw)

Maria Smit-Toledo, foto's: Jolette van Eijden

Tijdens de opgraving in 1992 aan de Smeepoortstraat te Harderwijk vond de archeologische werkgroep veel geglazuurd- en ongeglazuurd aardewerk, cupellen, flessen, fragmenten van Jacobakannetjes en kogelpotten. Maar ook scherven van chinees porselein.

Tot onze verrassing pasten twee stukken tegen elkaar en vormde dit chinees theekommetje. Een mooi kommetje van héél dun porselein en met blauwe decoratie. Aan de buitenzijde een chinees tafereel, binnenin op de bodem een blad en rond de liprand een band in visgraatversiering. Onder het kopje een merk.

Afb. 1 en 2. Het Chinese kommetje (boven) en de band in visgraatmotief (onder).

Historie

Porselein werd in China al in de 7e en 8e eeuw vervaardigd.

Het belangrijkste centrum voor keramiek in China vormden de keizerlijke ovens in Jingdezhen in de provincie Jianxi. In de 13e eeuw werd er op grote schaal geproduceerd. Een groot deel was bestemd

voor de export, onder andere naar Zuid-Oost Azië, Perzië en het Midden Oosten. De eerste Europeanen die zich met de handel van China bezighielden waren de Portugezen. Tot de 17e eeuw was porselein in Europa zeer zeldzaam, maar toen in 1602 door een Zeeuwse Compagnie een Portugees handelsschip werd overvallen en de buitgemaakte lading in Middelburg werd geveild, verscheen er voor het eerst chinees porselein op de Nederlandse markt. Dit vroege porselein werd 'kraakporselein' genoemd, naar het type schip (de Caracca) waarin het werd vervoerd. Porselein was een puur luxeproduct en was alleen betaalbaar voor de Europese elite.

Na de oprichting van de VOC in 1602 verschenen er grotere hoeveelheden porselein op de markt. De compagnie beschouwde het als een winstgevend handelsartikel en kocht er zoveel mogelijk van in via Chinese tussenhandelaars. In de 17e eeuw was de VOC de enige die op grote schaal

porselein naar Europa verscheepte. Politieke onrust in China zorgde ervoor dat de porseleinhandel verminderde. In 1647 stopte de handel zelfs en werd Japan de porseleinleverancier van de VOC.

De toevoer van Japans porselein was onregelmatig en kwalitatief minder dan Chinees porselein. Bovendien was Japans porselein duurder. Al snel werd de handel met China weer hervat en rond 1730 nam de handel een grote omvang aan. Door de populariteit van thee en koffie was er een grote belangstelling voor thee- en koffieserviezen.

China heeft wel de bekendste geschiedenis ter wereld op gebied van keramiek. In iedere dynastie vonden er wel belangrijke vernieuwingen en ontwikkelingen plaats. In de Shang-dynastie kwamen er bijvoorbeeld betere ovens en er werd voor het eerst wit en geglazuurd aardewerk gemaakt. De Han-dynastie werd gekenmerkt door loodglazuur en bij hoge temperatuur gebakken steengoed en de Song-dynastie door zwart geglazuurd steengoed. Tijdens de Tang-dynastie kwam de techniek van het beschilderen met kleur onder het glazuur in opkomst en tijdens de Ming- en Qing-dynastie werden de mooiste eenkleurige stukken geproduceerd van fijn wit porselein, meestal geglazuurd in kobalt blauw en koperrood.

Chinese dynastieën

Xia	2205 - 1766 v.Chr.	Tang	618 - 907
Shang	1766 - 1122 v.Chr.	Vijf dynastieën	907 - 960
Zhou	1111 - 255 v.Chr.	Noordelijke Song	960 - 1127
Qin	221 - 206 v.Chr.	Zuidelijke Song	1127 - 1279
Han	206 v.Chr - 220 n.Chr.	Yuan	1206 - 1368
Zes dynastieën	220 - 589	Ming	1368 - 1644
Sui	581 - 618	Qing	1644 - 1912

Hoe komt zo'n chinees theekommetje in Harderwijk

Om iets te weten te komen over dit kommetje ben ik naar de eigenaar van een Chinees restaurant in Harderwijk gegaan. Hij weet heel veel van Chinees porselein en weet veel te vertellen over de dynastie. Ook kan hij Chinese merken ontcijferen. Maar helaas, dit merk was hem onbekend. Volgens hem komt dit kommetje uit de 17 of 18e eeuw, gezien het prachtige dunne porselein. Hij vroeg waar ik dit kommetje gekocht had en toen ik hem vertelde dat het uit de grond kwam tijdens een opgraving aan de Smeepoortstraat keek hij zeer verbaasd.

Dat het via 'n VOC schip naar hier was gekomen leek hem uitgesloten. Hij wist dat op de plek van de opgraving een klooster had gestaan en dacht dat het misschien via een geestelijke hiernaartoe was gekomen. Priesters reisden vroeger naar andere delen van de wereld om hun evangelie te verkondigen en waarschijnlijk heeft hij het als gift meegekregen uit het verre Oosten.

Hij wist zo goed als zeker dat dit theekommetje geweest moest zijn van een welgestelde dame, of familie van de keizer. Mogelijk een prinses of misschien zelfs van een keizerin. Hij kon dat zien aan de afbeelding "dat een typisch vrouwenkommetje was" en aan het zeer dunne porselein. Dat hele dunne porselein behoorde toe aan welgestelde families. Deze Chinees was heel enthousiast over ons Chinese kommetje en zei dat we hier wel heel zuinig op moesten zijn. Het staat dan ook te pronken in de vitrine van ons museum 'De Tien Malen'.

Bronvermelding:

De geïllustreerde Antiek encyclopedie, onder redactie van Paul Atterbury
Lars Tharp

Achternaam van de keizer	德大	Karakter voor 'de grote'
Gemaakt tijdens de regeerperiode van	年明製宣	Dynastie Voornaam van de keizer

In afbeelding 3 (boven) ziet u een voorbeeld van een Chinees regeermerk. Een merk bestaande uit zes karakters geeft de productieperiode aan door de naam van de keizer te geven. Het merk in dit voorbeeld is van de Ming-keizer Xuande (1425-1435). Afbeelding 4 (daarnaast) toont het merk van ons Chinese kommetje.

+++